

AVRUPA TOPLULUĞU'NDA YA DA AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE "KAMU GİRİŞİMCİLİĞİ"NİN MANEVRA ALANLARI ÜZERİNE BİR NOT (*)

Dr. Serdar ŞAHİNKAYA

" ...son yirmi yıldır iktisadi politika tartışmalarının hakim konusunu oluşturagelen serbestleş(tir)me ruhu artan biçimde finansal piyasalarda da hissediliyor. İddiaya göre, piyasa liberalizasyonu, finansal sistemin kut sermayeyi daha etkin dağıtmak olan ana fonksiyonunu yerine getirmesini sağlayacak ve böylece ekonominin geri kalan kısmına da faydalı olacaktır. Bana göre, finansal piyasaları liberalize etme gerekçesinin büyük bir kısmı ne bu piyasaların nasıl çalıştığına sağlam bir iktisadi kavranışına, ne de devletin potansiyel müdahale alanına dayandırılmaktadır. Çoğu kez, hükümetlerin mevcut rollerini belirlemelerine yol açan tarihsel olaylar ve politik güçlerin idrak edilmesinden de yoksundur. "

Joseph E. Stiglitz

I. Giriş

Serbest piyasa mekânizmasına (ekonomisine) dayalı neo-klasik iktisadi çözümler özellikle 1970'li yılların ortalarından bu yana sürekli bir yükseliş içine girmiştir. Bu yükseliş paralelinde kamu kesiminin iktisadi hayattaki rolünün gerek doğrudan girişimci olarak gerekse kaynak tahsisi üzerinde-

(*) Bu yazı, Mülkiyeliler Birliği Dergisi C.20,S.194 Yıl 1996'da yayınlanmıştır.

ki etkileri açısından azaltılması yolundaki görüşler giderek yaygınlık kazanmıştır. Değişik gözlemciler ve yazarlar tarafından sık sık vurgulandığı gibi başta İngiltere olmak üzere kimi sanayileşmiş ülkelerde gözlenen hızlı ve kapsamlı özelleştirme programları ile birlikte 1980'li yıllardan başlayarak birçok sosyalist ülkenin de piyasa ekonomisi ağırlıklı yaklaşımlara yönelmesi bu süreci hızlandırmış ve etki alanının gelişmekte olan ülkeleri de kapsamında etkili olmuştur.

Bir çok gelişmekte olan ülkede bu durum dünya ekonomisinde gözlenen sokların ve dış borç krizinin ağırlaştığı kısa dönem istikrarsızlıklarla paralellik göstermiş ve Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi kuruluşların öneri ve aksiyon planları doğrultusunda gerçekleşmiştir.

Bu öneri ve aksiyon planlarının yedeğinde 1980'lerin başlarında Türkiye'de de uygulamaya konan ve serbest piyasa ekonomisi eşliğinde dünya ekonomisiyle bütünleşmeyi amaç edinen istikrar ve yapısal uyum programlarının kuşkusuz en temel öğelerinden biri ekonomide kamu kesiminin rolünün büyük ölçüde azaltılması, farklı bir ifade ile "özelleştirme" dir.

Temelde teknik tercihler dışındaki tercihleri yansıtan bu amaç, kamu girişimlerinin / kamu işletmeciliğinin etkinlikten uzak olduğu, [*ki bu noktada etkinlik ve verimlilik, kârlulukla özdeş tutulmaktadır*] zararlarının kamu açıkları yoluyla kısa dönem istikrarsızlığa yol açtığı ve ekonomi için ağır bir yük oluşturduğu yolundaki değerlendirmelerle desteklenmektedir. Bu konu bağlamındaki literatür filozofik, ampirik ve teorik etüdlerle oldukça zengin bir görünüm arz etmektedir.

Bu kısa değerlendirme notu ile ne literatüre ilişkin bir derleme ne de "*lehte ve aleyhte*" ki argümanları kapsamlı bir sistemleştirmeye tabi tutmak amaçlanmıştır. Amaçlanan yalnızca; Avrupa Topluluğu ya da Avrupa Birliği'ne ilişkin süreçte, gerek reel gerekse de mali kesim eksenlerinde "*Türkiye'nin alacağı vaziyet (ler)*" e ilişkin tartışmalarda spekülasyonun yoğunlaştığı "*kamu kesiminin küçültülmesi operasyonları*" na ait bazı yorumların dayanaklarına dikkat çekmek ve sorgulamaktır.

II. İktisadi Çerçeve ve Birkaç Tesbit

1980'li yıllarda özellikle de az gelişmiş ülkeler genelinde etkisini gösteren neo-klasik liberal iktisat politikaları, teorik düzlemde müdahaleci / girişimci

/ planlamacı devlet anlayışının tam karşısında yer alan hareket noktası gereği, kamu girişimlerinin her sektördeki ünitelerini özelleştirme ve / veya tasfiye yoluyla iktisadi hayatın dışına çıkartılması istek ve uygulamalarını beraberinde getirdi.

İktisadi literatürde öncülerinin isimleri nedeniyle *Mc Kinnon-Shaw* yaklaşımı olarak bilinen ve neo-klasik iktisat ekolünün esasen az gelişmiş ülkelere bir çeşit mucizevi toplumsal kurtuluş projesi olarak sunulan bu versiyonu, teorik temelleri *J. M. Keynes*'in Genel Teorisi'ne dayanan makro iktisadi devlet politikalarından hareketle geliştirilen kamu maliyesi ve planlama esaslı kalkınma stratejilerine bir alternatif olarak ortaya konulmuştur. Toplumsal olaylara, insani değerlere ve iktisadi kumanda manivelalarına farklı bir ifade ile de *gerçeklere* çok farklı eksenlerden yaklaşan bir ekolün iktisat politikalarına yansımaları olarak algılanabilecek bu alternatifte en etkin güç *piyasa mekânizmasıdır*. Bu alternatif manzumeğe göre devletin iktisadi hayatta rolü ne kadar artarsa bu mekânizmanın işleyişi o derece bozulur ve etkinliğini yitirir. Rekabetçi piyasalar aracılığıyla kaynakların en etkin biçimde üretken ve kârlı alanlara aktarılması gerçekleşir. Bireysel kâr maksimizasyonuna dayalı bir rekabet ortamında iktisadi işleyişin toplum refahını da maksimum düzeye getireceği varsayılır. Böyle bir sistemde doğal olarak dayanılacak güç ne örgütlenmiş, ihtisaslaşmış kurumlarıyla devlet ne de bunun uzantısı olarak planlı, programlı ve projeli bir kalkınma stratejisidir. Bu güç, serbestleştirilmiş (*kuralsızlaştırılmış / deregulated*), tamamen özel sektör hakimiyetinde piyasa dinamiklerine bırakılmış para ve sermaye piyasalarıdır. Faiz ve kur gibi makro değişkenlerin tayini de bu piyasalarca belirlenecektir. Böylece oluşacak pozitif reel faiz hadleri ile tasarruflar artırılarak yatırımların finansmanında kaynak ve kaynakların etkin dağılımı problemi çözülmüş olacaktır.

Ne var ki, teorik düzlemde bu iktisadi bakış açısının karşısında ciddi iktisat teorisi / politikası seçenekleri mevcut olduğu gibi, ülkelerin iktisat tarihi bu savları doğrulamayan örneklere de sahiptir. Herşeyden önce saf rekabete dayalı piyasalara dünyanın hiçbir ülkesi sahip olmadığı gibi olması da mümkün değildir. Kalkınma hedeflerinin gerektirdiği, çoğu kez ulusal önemde ve sosyal kârlılığın öncelikli olduğu girişimcilik, yatırım ve işletme faaliyetlerinin ve de bunların ön koşulu olan ulusal kaynakların tahsisi / planlaması olgusunun, bireysel kâr maksimizasyonu motifine dayalı hipotetik piyasalarca nasıl yerine getirilebileceği pek cevaplandırılabilmiş değildir. Öte yandan çe-

şitli ampirik çalışmalar, finansal serbestleştirme uygulamalarından beklenen tasarruf artışı ve bunların reel yatırımlara akması bekleyişlerinin, Türkiye'nin de dahil olduğu pek çok ülkede hiç de gerçekleşmediği, reel kesim için varolması gereken finansal piyasaların bu kesimden kopmuş halde kendisi ve spekülasyona dayalı kârlar için varolduğu ortaya konulmuştur.

1970'li yıllardan itibaren iktisadi kriz yeniden, kamu girişimlerini özel işletmelerde olduğu gibi yalnızca daralan konjonktür nedeniyle olumsuz yönde etkilemekle kalmamış, ekonominin düzenlenmesi ve yeniden canlandırılması doğrultusunda kamu işletmelerine siyasal otoriteler tarafından yüklenen misyon, bu kuruluşların ciddi bir finansal darboğaza sürüklenmelerine yol açmıştır.

Kriz, krize karşı uygulanan Keynesgil politikaların yetersizliği kapitalist sistemin yapısal sorunlarının giderek artması, bu bağlamda sermayenin uluslararasılaşması ve finansal sektörün aşırı genişlemesi gibi olgular, uluslararası planda ekonominin yeniden yapılanmasını gündeme getirmiştir. Yeniden yapılanma veya küreselleşme sürecinde yeni muhafazakâr düşüncenin uygulanan iktisat ve sosyal politikalara yön verdiği bilinmektedir. Bu çerçevede sosyal devlet, refah devleti uygulamalarının giderek törpülenmesi, yeni bir kaynak tahsisi modelinin yürürlüğe konulması gündeme getirilmektedir. Fordist sermaye birikim modelinin kendi sınırlarına ulaşması ile birlikte dünya ekonomisinde ortaya çıkan yeniden yapılanma ve dönüşüm sürecinde gelişmekte olan ülkelerin benimsemiş olduğu ithal ikâmecî modelde ve kamunun iktisadi hayattaki yeri konusunda ciddi dönüşümler yaşanmaya başlanmıştır. Özellikle kriz döneminde yoğun biçimde dış borçlanmaya başvuran gelişmekte olan ülkelerdeki yönetici kadroların, kaynak tahsisinde etkinlik problemini bir tarafa bırakarak kamu kesimini ve kamu işletmelerini dış borçlanmaya dayalı bir genişleme politikasının aracı olarak kullanmaları sonucunda kamu açıkları ve toplam dış borçları artmıştır.

1980'lere dek kısa vadeli olan ve kamu kesimi ile özel kesim arasındaki dengeyi sarsacak boyutlar taşımayan istikrar paketleri açılmaktayken, artık ekonomide orta ve uzun vadede yapısal dönüşümü sağlayacak koşulların temelini atabilecek istikrar önlemlerinin alınması sözkonusu olmuştur. Bu bağlamda sözkonusu istikrar ve yapısal uyum program ve politikaları, dünya ekonomisindeki dönüşümlere paralel olarak gelişmekte olan ülkelere de yeni bir kaynak tahsisi modeli ve regülasyon tarzı getirmiştir. İşte IMF ve Dünya

Bankası patronajında geliştirilen bu regülasyon tarzının ana aksı "*kamu kesiminin iktisadi hayattaki rolünü daraltmaya, girişimlerini de hangi kesimde olursa olsun ister reel ister mali, tedricen tasfiyeye tabi tutmaya*" oturtulmaktadır.

Bu genel çerçeve bazında Dünya ve Türkiye ekonomisinin son çeyrek yüzyıllık gelişmelerine ait bir kaç somut tesbitte bulunulduğunda aşağıdaki hususlar dikkat çekebilir;

- ⊕ Günümüzde dünya ticareti, başlıca üç büyük ticaret bloku; ABD (günümüzde NAFTA), Japonya (giderek Doğu Asya/Pasifik Ülkeleri) ve Avrupa Birliği AB, arasındaki bir iktisadi ve siyasal güç yarışmasına dönüşmüştür. Ticaret üzerindeki tarife engelleri azaltılmış olsa bile tarife dışı engeller etkisini bazı hallerde artırarak süregelmiş bloklaşma, evrensel bir serbest ticaret politikasından farklı olarak, blok-içi ticareti bloklararası ticarete göre kayıran bir sapma getirmiştir.
- ⊕ Dünya ekonomisindeki üretici birimler şirket birleşmeleri veya işbirlikleri, şirketlerin ağ tipi örgütlenmelerle AR-GE harcamalarını paylaşmaları yoluyla uluslararasılaşmaktadır. Ancak uluslararasılaşma, büyük şirketler ile bunların arkasındaki blokların ve / veya ülke hükümetlerinin dünya sınai katma değerinden daha büyük pay alma, kişi başına değer üretiminin en yüksek olduğu dallara yönelerek bu dalları iktisadi ve siyasal düzlemde kontrol etme eğilimlerini ortadan kaldırmamıştır. Kapitalist yarışma, beklenebileceği gibi, insan gücü daha üst düzeylerde eğitilmiş teşebbüs gücü ve makroekonomik yönetim kalitesi yüksek olan ülkeleri diğerleri aleyhine kayıran bir doğrultuda gelişmekte ve şiddetlenmektedir.
- ⊕ GATT Uruguay Round görüşmeleri sonucunda oluşan yeni fikri mülkiyet hakları düzeni ile hizmetler sektöründeki ticaret ve uluslararası yatırımlar üzerine getirilen kurallar, gelişmekte olan ülkelerin kalkınması için bazı sorunlar ve kısıtlar getirmektedir.
- ⊕ Türkiye sınai yapısı, 1980'li yıllardan bu yana belirgin bir akışkanlık ve evrim içinde yeniden yapılanmaktadır. Sözkonusu akışkanlık, Türkiye imalat sanayiinde kaynak tahsislerini (i) düşük sermaye yoğunluğu (ii) düşük teknoloji yoğunluğu (iii) doğal kaynak girdisinin yüksekliği gibi özellikleri taşıyan sektörlerle doğru yönelmektedir. 1980 sonrasında "yıldızı parlayan" sanayileri bu özelliklerin üçüne aynı anda sa-

hip olmayabilir, ancak bu özelliklerden en az birinin sözkonusu sanayilerde hakim özellik olduğu dikkat çekmektedir.

- ⊕ Böyle bir kaynak tahsisi yönelimi önünde ülkemizin uluslararası rekabet gücü, yenilik yaratmanın kazandıracacağı rantlar üzerine değil, düşük ücretler ve (nihai olarak reel gelir gerilemesi ile sonuçlanacak olan) yüksek reel kurlar üzerine dayanmaktadır. Doğal olarak, bu eğilimin istisnaları vardır bazı alt sektörlerde ileri teknolojileri kullanan ya da kişi başına katma değeri yüksek dallara girişi zorlayan, rekabet şansını yenilik üzerine oturtmaya çaba harcayan girişimlerimiz bulunmaktadır. Ancak bu istisnalar temel eğilimi ortadan kaldıramamaktadır.
- ⊕ Düşük ücretler üzerine kurulacak bir yarışma stratejisi uzun dönemde sürdürülemez; bu stratejinin verimlilik artışıyla desteklenmesi gerekecektir. Ancak Türkiye imalat sanayiinde son yirmi yılda izlenen verimlilik artışları mütevazı ölçülerdedir ve Türkiye'nin mevcut veya potansiyel rakipleri önünde avantaj sağlamasına yetmemektedir. Verimlilik artış temposu yükselmedikçe uluslararası yarışabilirlik ücretler üzerindeki baskının sürdürülmesine ve / veya ulusal paranın sürekli değer yitirmesine bağlı kalacaktır.

III. Avrupa Topluluğu'nda Kamu Girişimciliğine İlişkin Politikaların Ana Çizgileri

Avrupa Topluluğu'nda kamu iktisadi girişimciliğine ilişkin esas düzenleme bir açıdan Topluluğun anayasası olarak da mütalaa edilebilecek olan **Roma Anlaşması'nın** 222. maddesi ile somutlaşmış bulunmaktadır. Bu maddeye göre, Anlaşma " üye ülkelerin mülkiyet biçimleri konusunda hiçbir biçimde önyargılı olunmayacağını" vurgulamaktadır. Farklı bir ifade ile, Avrupa Topluluğu'nun Kuruluş Anlaşması, özel ve kamusal mülkiyet biçimleri konusunda tarafsız ya da yansız bir tutum sergilemektedir. Üye ülkelerin iktisadi yapılarını ne ölçüde özel ve kamu mülkiyeti biçiminde düzenleyecekleri tüümüyle kendi inisiyatiflerine bırakılmaktadır. Bu yaklaşım tarzı günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

Bununla birlikte, Avrupa Topluluğu ilke olarak rekabet esaslarına dayalı bir iktisadi yapı örgütlenmesinden yana tavır almaktadır. Bu açıdan kamu iktisadi girişimlerinin rekabetçi yapıyı bozacak imtiyaz ve yetkilerle donatılmaması gerektiği vurgulanıyor; farklı bir ifade ile de topluluğun kuralları kamu girişimciliğini yalnızca bu açıdan sınırlama yoluna gidiyor.

Avrupa Topluluğu'nun yürütme organı olan Komisyon, tek pazara ulaşılması çerçevesinde, üye ülkelere Topluluğun Resmi Gazetesi'nin (*Official Journal*) 18.10. 1991 tarihli sayısında yaptığı Duyuruda bu konudaki temel yaklaşımı yeniden sergilemektedir.

Duyuru, kamu girişimleri ile özel girişimler arasında devletin (üye ülke devletlerinin) yansız davranmaları gerektiğini vurgulamakta; özellikle parasal desteklemeler konusunda pazar ekonomisinin eşitlik ilkelerine uyulmasını, yatırımcılık yaklaşımının önemszenmesini belirtmektedir. Devamla, *"her üye ülke kendi kamu sektörünün büyüklük ve niteliğini seçmede ve bunu zaman içinde değiştirmede özgürdür"* belirtmesinde bulunduktan sonra bu konuda somut bir çerçeve de çizmektedir.

Duyuru, kamu girişimciliğinde *"ticari"* beklentilerin, daha doğrusu kâr dürtüsünün her zaman belirleyici olamayacağını, bazan ticari olmayan işlevler de üstlenebileceklerini öngörüyor.

Kamu girişimlerinin *kâr dürtüsüne dayalı olmayan işlevleri* arasında aşağıdaki noktaları belirtiyor :

* *Üye ülkelerde kamu girişimleri "ekonominin lokomotifi" olarak işlev görebilirler; bu çerçevede durgunluktan kurtulma, güçlük içindeki sanayilerin yeniden yapılanması ya da bölgesel gelişme için etkin olabilirler.*

* *Kamu girişimlerinin geri kalmış bölgelerde yüksek maliyet ve gereğinden fazla istihdam ile çalışma durumunda kalmaları tümüyle ticari amaçlarla çalışmalarını engeller ki böyle bir olgu bile Komisyon tarafından "Topluluğun çıkarına" sayılacaktır.*

* *Bir kısım mal ve hizmetlerin sağlanması, yani sosyal ürünler sözkonusu olduğunda bunların maliyeti ya da finansmanı nasıl olsa devletin üzerinde kalacaktır; bu tür amaç ve işlevleri kamu girişimleri üstlenebilir.*

Komisyon'un üye ülkelere Duyurusu'nda belirlenen bu noktalar, yatırımcılık ya da rekabet kurallarının geçerli olmadığı durumları gösteriyor. Bu durumlardaki kamu girişimlerinin *"yardım alabilir"* bir özellik kazanacağı, bu düzenlemede vurgulanıyor.

Kamu girişimlerinin Avrupa Topluluğu'ndaki konum ve gelişmeleri üye ülkelerin kendi özelliklerine uygun bir gelişme sergiliyor. Topluluk ortalama-

sı olarak işgücünde yüzde 11, katma değerde yüzde 12 ve sabit sermaye yatırımlarında yüzde 18 dolaylarında bir ağırlığı olan kamu girişimleri, özellikle İtalya, Fransa, Portekiz ve Yunanistan ekonomilerinde daha yaygın, buna karşılık Lüksemburg ve İngiltere ekonomilerinde daha sınırlı bir öneme sahip bulunuyor.

Bu noktalara ek olarak, Avrupa Topluluğu'nun ekonomik ve siyasal birlik yönündeki çabalarının en önemli ögesi daha doğrusu alt yapısı, Avrupa'yı çağdaş teknolojik gelişmenin "beşiği" yapma biçiminde algılanıyor. Avrupa Topluluğu iktisat politikasının, uzun dönemde, ABD ve Japonya ile sürdürülecek teknoloji yarışı eksenine oturtulması daha şimdiden egemen görüş özelliği kazanmış bulunuyor. Topluluk, bu amaca ulaşılabilmesi için, makro düzeyde işbirliği, kamu özel ayırımı yapmadan, tüm kesimlerin etkin katkısı ve kaynakların harekete geçirilmesini gerekli ve zorunlu buluyor. Bu çerçevede özellikle elektronik, biyoteknolojiler, telekomünikasyon, hızlı demiryolu ağı, "akıllı" otoyol sistemleri, yeni enerji üretimi yöntemleri, bankacılık v.b. sıralanıyor. Avrupa Topluluğu bu alanda, gerektiğinde kamu girişimciliğine başvurmayı gerekli görüyor. Bir başka anlatımla; Topluluk için önemli olan Avrupa sanayiini dünya ölçeğinde rekabet edebilir bir konumda tutmak üzere teknolojik üstünlüğü yitirmemektir. Örneğin, 1969'da Almanya'nın bir milyar dolar ayırarak gerçekleşmesini sağladığı ve ancak günümüzde sonuçlanan hızlı tren projesi ya da benzeri projelerin özel girişimciliğin kısa dönem perspektifli kâr yaklaşımı içinde hiç bir zaman yaşama geçirilemeyeceği vurgulanıyor. Çok amaçlı TV, gelişmiş demiryolu ya da hızlı tren sistemi de aynı şekilde, özel değil kamu girişimciliğini öne çıkarıyor.

Topluluğun, kamu girişimciliğini işlevsel kılmak istediği ikinci alan **bölgesel gelişme sorunudur**. Topluluk, tek pazarın olanaklarında Topluluğun tüm üyelerinin etkin bir biçimde yararlanması için bölgesel gelişme farklılıklarının azaltılmasını, iktisadi bütünleşmeyi gerekli görüyor. Bu amacın gerçekleştirilmesinde de kamu girişimlerine etkin bir görev düşüyor.

Topluluk sanayileşme yaklaşımına göre, somut önlemler geliştirilmesi gerekli üçüncü alan "**geleceğin ürünlerinin**" öngörülmesidir. Yalnızca ve ancak ortak bir AR-GE politikası ve eşgüdüm sağlanmasıyla bu amaca ulaşılabilir. Bu nokta da kamu girişimciliği gerektiğinde devreye girmelidir.

Özetlemek gerekirse, Avrupa Topluluğu, üye ülkelerinin mülkiyet yapısı konusunda yansızdır. Topluluk için önemli olan mülkiyetten çok rekabet eşitliğidir. Topluluk, özellikle ileri teknoloji projelerinin gerçekleştirilmesinde, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının giderilmesinde ve geleceğin üretim süreçlerinin belirlenmesinde kamu girişimciliğini ya da kamusal düzenlemeleri gerekli ve yararlı görüyor.

Bu politikaların bankacılık kesimine yansması da aynı çerçevede gerçekleşmektedir. Topluluk içerisinde bankacılık sektörünü düzenleyen temel yönergeler (1. Bankacılık Yönergesi, 1977; 2. Bankacılık Yönergesi, 1989; ve Konsey yönergeleri ve önerileri) bakıldığında kamu bankaları aleyhine düzenlemelere rastlanmamakta, kamu mülkiyetindeki bankaların kapatılması / özelleştirilmesi veya bankacılıkta kamusal girişimciliğin karşısında bir anlayışla da karşılaşılmamaktadır. Aksine, özellikle kendi başına alternatif bir banka sistemi teşkil eden Almanya başta olmak üzere Fransa, İtalya, Belçika, İspanya, Yunanistan gibi üye ülkelerde devlet bankacılık sektöründe önemli payı olmaya devam ettiği gibi, ulusal kalkınma ve refah amaçları doğrultusunda bu kurumları mümkün olduğunca kullanma çabası hakimdir. Burada da tek kısıtlayıcı boyut finansal piyasalarda ticari alanlarda rekabet unsuruna özen gösterilmesi şeklinde belirlemektedir. Bölgesel ve sektörel gelişme hedefleri çerçevesinde yukarıdaki işlevler dikkate alındığında pratikte bu *özenin* ne kadar hafifleyebileceği kolayca anlaşılmaktadır.

Kısaca özetlenen Avrupa Topluluğu'nun kamu girişimciliği yaklaşımı, Türkiye ile ilişkilerinde de geçerlidir. Saptanabildiği kadarıyla, hiçbir Topluluk belgesinde Türkiye ile ilişkiler kamu girişimciliği sorununa ya da bunun çözümüne bağlanmamaktadır.

IV. Sonuç Yerine

Gerek iktisadi tarih çalışmaları gerekse de ampirik malzeme destekli kantitatif iktisat araştırmalarında kristalize olan ana eksenlerden birisi tartışmasız bir biçimde "*iktisadi başarı ya da kalkınmışlık / gelişmişlik*" göstergeleri açısından yaşanan pratikle birlikte öne çıkan ülkelerin arkasında rasyonel esaslı kamusal politikalarının varlığıdır. Bu durum, gerek Avrupa Topluluğu merkezli politikaların gerek Topluluk üyesi ülkelerin gerekse de "*mucize*" yaratan Asya ülke örneklerinde saptanabilir.

Bu kısa değerlendirme notunda da "kamu girişimciliği manevra alanları" Avrupa Topluluğu ya da Avrupa Birliği sürecinde ana çizgileri itibariyle incelenmiş ve elde edilen bulgular çerçevesinde; kamu girişimleri / işletmeleri, kamu müdahaleleri ile düşük iktisadi performans arasında bir korelasyona rastlanmamış tam tersine; doğru, yerinde ve dozunda kamusal müdahalelerinin iktisadi yapılara bir dinamizm kazandırdığı, belirsizliği belirli kıldığının ipuçları yakalanmıştır. Bununla birlikte; bazı olumsuzluklar tesbit edilmiş olsa bile bunun nedenlerinin kamu mülkiyetinden çok daha farklı eksenlerde, olsa olsa bireysel çıkarı toplumsal çıkarların önüne geçiren uygulamalar sonucunda dejenere olan devlet anlayışı veya siyasi iktidarların orta ve uzun vadeli kalkınma /sanayileşme stratejilerini terketme veyahut da etkin temeller üzerinde kurup, kararlı biçimde devam ettirememeleri ve reel ve mali kesimdeki kamu girişimlerini bir nüfuz / imtiyaz aracı olarak kullanma yolunu seçmeleri noktalarında aranması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak; Roma Anlaşmasına taraf olmayan, ancak Ankara Anlaşmasına, Katma Protokole ve 1995 Ortaklık Konsey'i kararına taraf olan bir ülke olarak Türkiye; iktisadi problemlerin çözümünde yaklaşık olarak son on yıldır uygulanan "*plan ve proje akılcılığını işlevsiz kılan ve çoğu zaman da dışlayan iktisat politikaları demetleri*" terk edilerek yerine taraf olduğu anlaşmaların çerçevesinde kendine özgü kalkınma hedeflerini yakalama ve ulusal kaynakları bu hedeflerin hizmetine vermede yeni bir anlayışla ele alınacak ve de siyasi baskı ve müdahalelerden uzak sadece ve sadece yasaların kendilerine verdiği asli görevlerle uğraşan kamu girişimlerinin de yardımıyla oluşacak politikaları ikame etmelidir.

REFERANSLAR

- Akıncı, A.,(1994) *Kamu Bankacılığının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir Not*. mimeo.Ankara.
- Akyüz, Y., (1990) " Financial System and Policies in Turkey 1980's", *The Political Economy, Debt, Adjustment and Sustainability* (Ed) Arıcanlı,T and Rodrik, D. , Mc Millan. London.
- (1991) "Financial Liberalization in Developing Countries: A Neo-Keynesian Approach", *UNCTAD Discussion Papers*, No.36.
- (1993) "Financial Liberalization : The Key Issues", *UNCTAD Discussion Papers*, No.56.

- and Held, G., (ed.) (1993) *Finance and the Real Economy: Issues and Case Studies in Developing Countries*. S.R.V. Impresos S.A., Santiago.
- Berksoy, T. ve Boratav, K., (ed.) (1993) *Türkiye'de Kamu Maliyesi, Finansal Yapı ve Politikalar*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- CEEP., (1987) *Public Enterprises of the 1990s and the European Challenge*, Proceedings of the XI. Congress Vienna.
- Çobanoğlu, E.C. (1994) " Özelleştirmeden Devletleştirmeye: Türkiye" *Mülkiyeliler Birliği Dergisi* , S.166.s.4-13.
- Erdem, M. Ş., (1993) *Avrupa İç Pazarı ve Türk Bankacılık Sistemi: Sorunlar ve Öneriler*. Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No.174.
- Eroğul, C. (1994) " Son Özelleştirme Yasa Tasarısı ve Anayasa "Mülkiyeliler Birliği Dergisi", S.173.s.2-14.
- Ghandi, J. (1987) " Reflection On The Operation of Capital Markets" *The Interrelationship Between Money and Capital Markets*. Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları No:10.Ankara.
- Gürlesel, C. F., (1993) *Avrupa İç Pazarı 1992 ve Türk Bankacılık Sistemi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No.176.
- Held, G., (1993) "Bank Regulation, Liberalization and Financial Instability in Latin American and Caribbean Countries" Akyüz and Held (ed.) *Finance and the Real Economy: Issues and Case Studies in Developing Countries*. S.R.V. Impresos S.A., Santiago.
- Kepenek, Y., (1993) " Türkiye'de KİT'in Geleceği (Değerlendirme ve Öneriler)" *TMMOB 1993 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı 3. cilt*, içinde, Yayın No.162. TMMOB, Ankara.
- Kemp, T., (1993) *The History of Industrialization*. 2nd edition, Longman Group U.K. Limited. London.
- Official Journal, No:C273/1;18.10.1991
- Somel, C., (1992) "Büyümenin Finansmanında Japonya Deneyimi, 1955-1992", *ODTÜ Gelişme Dergisi*, cilt 19, sayı 4.
- Sönmez, S. (1993) "Özelleştirmenin Uluslararası Boyutları ve Türkiye", *TMMOB 1993 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı 3. cilt*, içinde, Yayın No.162. TMMOB, Ankara.
- Stiglitz, J. E., (1994) "The Role of the State in Financial Markets", *Proceedings of The World Bank Annual Conference 1993 on Development Economics, Supplement*, içinde, s.19-52, March 1994, The World Bank.

Türel, O., (1995) "Genel Yorum" *1995 Sanayi Kongresine Doğru/Gümrük Birliğine Doğru Sanayi Sektörlerimiz Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, TMMOB, MMO., Yayın No:184.Ankara içinde s.133-141.

Yeldan , E. (1992) " Türk Yapısal Uyum Sürecinde İktisadi Artığın Yaratılması ve Kaynak Aktarımı " *İşletme ve Finans*, S.78.s:32-44

-----, (1994) *Surplus Extraction and Resource Transfer under Structural Adjustment: Turkey, 1980-1992*, Bilkent University, Department of Economics, Discussion Papers.Ankara..